

УДК 82-312.4 [Едгар По]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/74-2-28>

Віталій НАЗАРЕЦЬ,

orcid.org/0000-0003-4980-5937

доктор філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри української мови і літератури та методик їх навчання
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка
(Рівне, Україна) *azarets1@ukr.net*

Діана КОЧМАР,

orcid.org/0000-0002-2896-1546

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри іноземних мов
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука»
(Рівне, Україна) *trial2008@ukr.net*

СЮЖЕТНО-ОБРАЗНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕКТИВНИХ НОВЕЛ ЕДГАРА ПО

Метою статті є аналіз та систематизація сюжетно-образних особливостей детективних новел Едгара По. Теоретико-методологічною основою дослідження виступають історико-літературний, історико-культурний, типологічний, а також загальнонаукові методи (синтез, узагальнення, систематизація тощо).

Об'єктом дослідження є чотири детективні або «логічні», як називав їх сам автор, новели Е. По: «Вбивство на вулиці Морґ» (1841), «Тасмниця Марі Роже» (1842), «Золотий жук» (1843) та «Викрадений лист» (1844), які принесли йому світове визнання «батька детективу».

Предметом дослідження є сюжетно-образні пріоритети, виявлені у детективній новелістиці Е. По та засвідчені у площині ідейно-тематичної проблематики, жанрово-стильових принципах художньої організації розповідного дискурсу, специфічних прийомів його поетики.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що у дослідженні проаналізовано специфічні художні алгоритми сюжетно-образної побудови творів детективного жанру, які надалі стануть еталоном та взірцем для продовжувачів письменницьких традицій, започаткованих Е. По.

Внаслідок проведеного дослідження було встановлено, що у «логічних» новелах Е. По була розроблена усталена сюжетно-мотивна схема подієвого перебігу творів детективного жанру, а також типова для нього система персонажних образів, взаємодія яких є найбільш оптимальною для реалізації авторських жанрово-сюжетних інтенцій. Констатовано, що сюжетно-образні традиції, започатковані новелами Е. По, у подальшому були продовжені у літературній практиці його наступників, продовжувачів жанру детективної художньої словесності.

Перспективу наступних досліджень вбачаємо у подальшому поглибленні аналізу сюжетно-образної специфіки та жанрового новаторства детективних новел Е. По та її зв'язку із сучасними літературними реаліями й контекстом їх новітніх літературознавчих досліджень.

Ключові слова: американська література, детективний жанр, сюжет, система образів, поетика, літературні традиції.

Vitalii NAZARETS,

orcid.org/0000-0003-4980-5937

Doctor of Philology, Associate Professor,

Head of the Department of Ukrainian Language and Literature and Methods of Teaching
Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy
(Rivne, Ukraine) *azarets1@ukr.net*

Diana KOCHMAR,

orcid.org/0000-0002-2896-1546

PhD. in Pedagogy, Associate Professor,

Head of the Department of Foreign Languages
Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities
(Rivne, Ukraine) *trial2008@ukr.net*

NARRATIVE FEATURES OF EDGAR POE'S DETECTIVE NOVELS

The purpose of the article is to analyse and systematise the narrative features of Edgar Poe's detective stories.

The theoretical and methodological basis of the study is the historical and literary, historical and cultural, typological, as well as general scientific methods (synthesis, generalisation, systematisation, etc.).

The object of the study is four detective or «logical», as the author himself called them, novels by E. Poe: «The Murders in the Rue Morgue» (1841), «The Mystery of Marie Rogêt» (1842), «The Gold-Bug» (1843) and «The Purloined Letter» (1844), which brought him worldwide recognition as «the father of the detective».

The subject of the study is narrative priorities revealed in E. Poe's detective novels and demonstrated in the plane of ideological and thematic issues, genre and style principles of narrative discourse artistic organisation, specific techniques of his poetics.

The scientific novelty of the article is that it analyses the specific artistic algorithms of plot and narrative construction of detective genre works, which will become a benchmark and a model for the continuers of the literary traditions established by E. Poe.

As a result of the study, it was found that in E. Poe's «logical» novels, a well-established plot and motif scheme of the eventual sequence of the detective genre was developed, as well as a typical system of character images, the interaction of which is the most optimal for the realisation of the author's genre and plot intentions. It is stated that the narrative traditions initiated in E. Poe's novels were further continued in the literary practice of his successors, the continuers of the detective fiction genre.

The prospect of further research is seen in further deepening the analysis of narrative specificity and genre innovation of E. Poe's detective stories and its connections with modern literary realities and the context of their latest literary studies.

Key words: American literature, detective genre, plot, system of characters, poetics, literary traditions.

Постановка проблеми. Біля витоків художньої форми детективу стоять два письменники – американець Едгар По та ірландець Артур Конан Дойл, смерть і народження яких розділяють десять років, а життя – дві епохи – XIX і XX століття. Едгар По започаткував у середині XIX століття детектив, образно кажучи, блискучою чотириходовою комбінацією, тобто чотирма класичними новелами, які наприкінці XIX і на початку XX століття А. К. Дойл тиражував у чотирьох не менш класичних романах та п'яти збірках оповідань із життя справжньої легенди жанру – Шерлока Холмса. Далі детектив почав множитися з неймовірною швидкістю і з неймовірною недалекоглядністю.

Аналіз досліджень. Творчість Е. По й, зокрема його роль у становленні світового детективного жанру, вже давно стала традиційним об'єктом зацікавлення літературознавців. У сучасному українському літературознавстві до вивчення його творчості й, зокрема його детективного спадку зверталися К. Шахова (Шахова, 1993), В. Назарець (Назарець, 1999), Л. Карабутенко (Карабутенко, 1999), Т. Ков'як (Ков'як, 1997), С. Рилло (Рилло, 1999), А. Слободська (Слободська, 1997), Н. Хоменко (Хоменко, 1997) та ін.

Мета статті полягає у тому, щоб розглянути і узагальнити основні сюжетно-образні канони, розроблені у творчості Е. По стосовно детективного жанру світової літератури.

Виклад основного матеріалу. У творчості Е. По – новеліста чітко виділяються два періоди. Перший – це оповідання 30-х років, які мають фантастично-містичний характер. В них простежується глибока невдоволеність життям, вони є зразком розкриття глибин людської психіки. Другий період творчості починається з написання так званих «логічних новел», які й принесли Е. По світове визнання «батька детективу». Це такі новели, як «Вбивство на вулиці Морг» (1841), «Таємниця

Марі Роже» (1842), «Золотий жук» (1843) та «Викрадений лист» (1844).

Працюючи над цими новелами, письменник навіть не здогадувався, що відкриває у літературі новий напрям, що дає світу найцікавіший жанр, де фантазія поєднується з твердою логікою факту. Ці новели він сам визначав як «логічні». На його думку, «людська здібність до аналітичного пізнання світу така ж природна, як і бажання фізичних вправ» (По, 2001: 273).

Е. По створив інтелектуальний детектив, в якому герой розкриває злочин методом дедукції. Схема має приблизно такий вигляд. Розповідь у новелі організована не від особи детектива, а від особи його приятеля, який своєю пересічністю повинен зайвий раз підкреслити дедуктивні здібності головного героя. Сама розповідь розбивається на такі етапи:

1. Відвідини місця події (злочину) або ознайомлення зі справою з інших джерел (наприклад, газетних, як у новелі «Таємниця Марі Роже»). Це експозиція розповіді.

2. Виклад умов завдання з обов'язковим зазначенням усіх складових елементів, необхідних для його розв'язання, тобто реконструкції достовірної картини злочину. Цей виклад найчастіше приймає форму обговорення детективом, оповідачем (його приятелем) побаченого на місці злочину. При цьому зазначений епізод виконує не тільки функцію зав'язки, але є й абсолютно обов'язковим, оскільки конструктивною вимогою (неписаним правилом) жанру є принцип чесного суперництва. Це означає, що необхідні для розв'язання завдання умови пропонуються увазі не тільки простакуватого за своїм амплу оповідача, але й увазі читача, який немовби паралельно з детективом увесь той час, який читає твір, намагається самотужки розв'язати поставлене завдання і, хоча має для цього рівні з детективом можливості, як

правило пошивається в дурні разом з оповідачем, поліцією і більшістю читачів (і, як це не дивно, саме це, а не зворотний результат, стає основним чинником естетичної насолоди для читача).

3. Розвиток дії найчастіше має форму спростування хибних версій або ж опису не зовсім зрозумілих для читача конкретних дій детектива (в тому разі, коли загадку не можна вирішити, не виходячи з кабінету), які поступово, але неухильно призводять до остаточного з'ясування всіх обставин скоєного злочину (кульмінація).

4. Епілог, оформлений у вигляді своєрідної лекції, що її читає не без відтінку зверхності детектив безпосередньо своєму приятелю, але насправді – нам (читачам), пояснюючи, що умови розв'язання завдання насправді були дуже простими і що ми легко могли би упоратися з ними за умови правильного налаштування логіки та аналітичної уяви.

Із «логічних новел» Е. По у світовий детектив перейшла й усталена пара персонажів: герой та оповідач.

Цікаво, що новели «Вбивство на вулиці Морг», «Таємниця Марі Роже», «Викрадений лист» об'єднані постаттю О. Дюпена. Ці твори пронизує віра у всеперемагаючу силу розуму, у здатність людини до аналітичного пізнання світу. О. Дюпен – найбільш колоритна постать з усіх створених Е. По. Він постійно тренує свій розум, виробляє метод, який допоможе розкрити будь-яку загадку з тих, що пропонує йому життя-сфінкс.

Отже, герой і сюжет, форма та композиція розповіді є головними чинниками детективного жанру, розробленого Е. По, займають важливе місце у його оформленні.

Розробивши 10 свого роду заповідей для майбутніх письменників жанру, Е. По чітко дотримується їх. Ось, наприклад, як він реалізує їх в оповіданні «Вбивство на вулиці Морг». На початку він подає експозицію або «першу фразу», яка повинна пролунати віддзеркаленням в останньому реченні. Для людини, наділеної талантом аналітики, – найвища насолода щось зрозуміти або розплутати. Його проникливість звичайному розуму здається майже надприродною. Але успіх залежить від якості спостереження: воно невід'ємне від уяви та інтуїції. А потім приятелю-оповідачу одразу пропонується зразок аналітичного мислення в дії, коли під час прогулянки Дюпен шляхом далеких асоціацій, здавалося б, нічим між собою не пов'язаних, а також уважно спостерігаючи за виразом обличчя та вчинками товариша, здогадується про хід його думок. Але ось начебто піднімається завіса над сценою. Дюпен і його приятель в кабінеті нишпорки читають «Судову газету» і дізнаються про жорстоке вбивство літньої мадам Деспане та її доньки. Вбивство скоєно в зачиненій кімнаті, на п'ятому поверсі будинку, де щільно закриті вікна. Коли поліція арештовує клерка Лебона, який

колись зробив Дюпену послугу, він вирішує сам розслідувати таємничі обставини вбивства. Його приятель, звичайно, бажає знати, що думає Дюпен про причини трагедії. Та він не поспішає задовольнити його цікавість, лише мимохідь зауважуючи, що злочинці могли втекти тільки через вікно спальні, хоча поліція це визнала неможливим, оскільки вікно було зачиненим.

Дюпен співставивши усі дрібні подробиці, переконавшись, що злочинець є надзвичайно сильним, дійшов логічного висновку, що вбивця нещасних жінок не людина, а велика мавпа, а ось і речовий доказ, і Дюпен демонструє приятелю-оповідачу шматок дивної шерсті, який він таємно від поліцейських вийняв з руки вбитої мадам Деспане. Господарем мавпи скоріше за все є моряк, який повернувся із далекого плавання. І ось матрос входить в кабінет Дюпена і розповідає як трапилося вбивство.

Отже, формула, яку вираховував Е. По, цілком логічна. Спочатку друзі дізнаються з газет про вбивство. Дюпен ставить собі та читачу «завдання». Він одразу декларує скептичне ставлення до прогнозованих ним дій поліції. Тут ми маємо поєднання трьох типових мотивів: помилково підозрювана людина, на яку вказують усі зовнішні докази (наявність мотиву, можливість увійти до будинку і т. д.), закрита зсередини кімната, де скоєно вбивство (як завжди, одна з центральних тем детективної літератури), і, нарешті, нестандартне вирішення проблеми. Крім цього, не слід забувати і про Дюпена: він робить висновки (які не спроможна була зробити поліція) на основі показань свідків і знаходить докази, які поліцейські, одержимі однією версією, навіть не думали шукати. І, нарешті, найвища ступінь беззаперечної переконливості дедуктивного методу Дюпена: він висуває докази присоромленому поліцейському префекту Г., який визнає висновки Дюпена бездоганними і одразу звільняє з-під арешту Лебона. Так Е. По повертається до початку новели, до того, що можна вважати її першою фразою, коли він говорить про аналітичну проникливість, яка звичайному розуму здається майже надприродною. У цій новелі також вперше сформульовано два важливих правила детективної науки. Перше: коли виключаються усі варіанти, крім одного, він і буде справжнім – хоча й видається неймовірним, і друге: чим складнішою і заплутанішою на перший погляд видається загадка, тим простішою і легкою може бути її розв'язання. Так чи інакше, новела «Вбивство на вулиці Морг», по суті, стала своєрідним керівництвом з теорії та практики написання детективних творів для продовжувачів традицій Е. По.

Отже, Е. По побудував сюжет детективного оповідання навколо трьох головних персонажів: головного «гравця» – детектива, його приятеля-ентузіаста і представника влади – поліцейського, і

це тріо в постійному складі з'являється й у інших новелах дюпенівського циклу. Але так буде і у А Конан Дойла: Шерлок Холмс – доктор Ватсон – Лестрейд (або Грегсон). Вважається, що цей художній прийом – обігрування в різних ситуаціях одних й тих же персонажів – Е. По взяв із «Людської комедії» Бальзака.

«Таємниця Марі Роже» є доповненням до новели «Вбивство на вулиці Морґ», і Е. По від особи оповідача пояснює, що ж їх об'єднує, а це, перш за все, «особливості розумового складу мого друга шевальє С. Огюста Дюпена».

Найбільш цікаве в оповіданні – блискуча здатність О. Дюпена до логічного мислення, ось чому «Таємниця Марі Роже» навіть не новела, а дослідження на тему про силу індуктивно-дедуктивного методу. Для Е. По важлива не стільки Марі Роже, скільки таємниця. Новела повністю складається з газетних вирізків, пов'язаних зі зникненням та вбивством дівчини-продавчині, і коментарями з цього приводу Дюпена. Звичайно, «Таємниця Марі Роже» за формою – інша, ніж «Вбивство на вулиці Морґ», – «лекція» Дюпена у ній в якійсь мірі перебирає на себе власне сюжетну деталізацію розповіді. Метод розслідування майже той самий, що і в «Вбивстві на вулиці Морґ». Цього разу, однак, аналітик-детектив застосовує до розгадки таємниці математичну теорію вірогідності і те, що він називає «теорією паралелізму» або збігу. У повній відповідності до власної детективної формули Дюпен, після викладу обставин події, розпочинає ритуал кабінетного обговорення. Ця детективна справа більш заплутана, ніж у «Вбивстві на вулиці Морґ», говорить Дюпен приятелю, і складність прихована в її «простоті». Саме ця «простота» злочину примусила поліцейських вважати, що розкрити її буде досить просто. У цій справі він також довіряється більше побічним, другорядним обставинам, і звичайно, коли викладає свої міркування товаришу, той навіть «уявити не може», як вони будуть узгоджуватись між собою. Для Дюпена демонстрація цих побічних свідчень та обставин, на які поліція не звернула увагу, – зайвий привід показати її непробачну недбалість та глибину власної дедуктивної прогностичності. У «Таємниці Марі Роже» демонструються й інші детективні прийоми Дюпена, зокрема вміння поставити себе на місце іншої людини, в одному випадку – жертви Марі Роже, в іншому – її вбивці.

Дюпен далі говорить про схильність людського розуму мислити паралелями, шукати підтвердження у подібному. І раптом він залишає теорію і посилається на конкретні речові докази, з яких випливає: Марі Роже була вбита не бандою злочинців, а своїм колишнім коханцем, морським офіцером, який повернувся з далекого плавання. Раптом Дюпена «перебиває» сам Е. По, який стверджує, що вбивство Мері Роджерс не обов'язково було

здійснено за подібних обставин. Спростовуючи у такий спосіб логічні аргументи свого героя, автор знову повертається до розмови про паралелізм – «не довіряйте збігам, притаманним пересічному інтелекту», – повчає він читача, який вже, звичайно, впевнений, що з Мері Роджерс все так і трапилося, як і з Марі Роже.

Блискучий аналітик, Дюпен був, однак, великим парадоксалістом і знав ціну маленької, не суттєвої випадковості, яка раптом може отримати статус повторюваної закономірності, що блискуче продемонстрував Е По в останньому оповіданні з дюпенівського циклу «Викрадений лист». «Nil sapientiae odiosius acumine nimio (для мудрості немає нічого ненависніше хитрості)» – висловлювався свого часу Сенека. І таким епіграфом Е. По розпочинає свою новелу, яка стала справжнім шедевром світового детективного жанру. Новела увібрала до себе динамізм «Вбивства на вулиці Морґ» та аналітичність «Таємниці Марі Роже». І Дюпен тут дещо інший. Він тепер штатний консультант, не бідний, як раніше, має навіть золоту табакерку і, напевно, живе у власному будинку. Новела – блискуче втілення детективної формули Е. По. Не випадково саме «Викрадений лист» використав А. К. Дойл як взірць для новели «Скандал у Богемії» і відтворив у своїх оповіданнях класичний початок цієї новели: детектив-аматор і приятель-оповідач, сидячи біля каміну, згадують про успішно завершену справу, але тут їхній ідилічний відпочинок несподівано порушує Лестрейд, або Грегсон, або Джонс...

Отже, приятель-оповідач і шевальє О. Дюпен спілкуються один з одним, коли раптом відкриваються двері, і у кабінеті з'являється мсьє Г., префект паризької поліції, який мислить цілком прямолінійно і передбачувано. Можливо і Дюпен трохи інший, і оповідач більш нетямущий, але загалом відтворена сюжетна ситуація цілком відповідає детективному канону Е. По. У новелі можна побачити внутрішню спадкоємність тематики: тут і поєднання простого і незвичайного, і міркування про переваги поетичного складу розуму над суто математичним, і здатність помічати те, чого не бачить поліцейська хитромудрість – маленьку, але вирішальну частковість, яка раптом стає парадоксальною закономірністю, коли, наприклад, таємниця вводить в оману тому, що «трохи прозора», але ж будь-яка таємниця повинна бути прихована, інакше що ж це за таємниця. Так вважає і префект Г., який не один раз обшукав будинок міністра Д. Міністр Д. серед білого дня, на очах у присутніх, вкрав листа, який компроментує якусь даму. У відчаї вона звернулася за допомогою до префекта Г., але листа не було знайдено, і тепер префект розраховує на допомогу Дюпена.

Через місяць він передасть враженому префекту знайденого ним листа і отримає в нагороду п'ятдесят

тисяч франків. І все це завдячуючи його власному дедуктивному методу. Він вважає, що міністр Д. – людина більш кмітливіша, ніж на це розраховує префект. Префект впевнений, що важливий лист заховано досить ретельно, він не може навіть уявити собі ситуацію, що його ніхто навіть не намагався приховувати. Дюпен, навпаки, вважає, що префект та всі інші поліцейські часто отримують поразки саме тому, що невірно оцінюють інтелект супротивника, а вірніше, ніяк його не оцінюють. Вони розшукують речі тільки там, де самі могли би їх сховати. Дюпен, спостерігаючи за поведінкою підозрюваного, впевнений, що підступність можна перемогти лише підступністю. Він приходить до міністра і знаходить лист, який вивернули і зневажливо, навіть нібито презирливо поклали у верхню кишеню сумки. Тут ми маємо справу з методом психологічної дедукції і вирішенням загадки за допомогою формули «найбільш очевидного місця».

Новели Е. По користувалися великою популярністю, але багато його читачів і дослідників намагалися викривати його в маленьких помилках проти реальності та здорового глузду. Наприклад, Сомерсет Моєм стверджував, що нелогічною є сама сюжетна основа новели «Вбивство на вулиці Морг», – важко уявити, щоб французенка того прошарку, до якого відносилась мадам Деспоне, лягала спати о третій годині ранку, до того ж не зачинивши на ніч не тільки вікна, а й віконниці. Р. Мессак справедливо вказав, що сама форма віконниць відноситься до більш пізнього часу, ніж час дії новели. І у «Викраденому листі» знайшли логічні несумісності: не міг Дюпен бачити одночасно обидва боки конверта – адресу, яка була написана «дрібним жіночим почерком», і печатку, яку ставлять на тильному боці листа.

З тією ж критичною допитливістю підходять дослідники сьогодні й до самого жанру, канонізованого у творах Е. По. Що стосується дюпенівського циклу – тут все зрозуміло: класично витримана форма. А ось у відомому оповіданні «Золотий жук» немає вбивства чи злочину.

До речі, сам Е. По не вважав обов'язковим, щоб злочин був пов'язаний із вбивством (або із його загрозою), але наступні майстри детективу вважали його необхідним. Так, тут немає вбивства, але є таємниця, є хвилюючі перипетії її розгадки, є процес розслідування. І ми маємо повне право вважати новелу «Золотий жук» справжнім детективним оповіданням, навіть кримінальним, тому що тут також виявляються сліди злочину, щоправда, досить давнього, яке не має жодного відношення до вчинків героїв – Уільяма Ленграна і негра-слуги Юпітера, який виступає оповідачем.

«Золотий жук» – справжній детектив, витриманий в правилах, заданих Е. По: спостереження, аналіз та лекція-пояснення. А крім цього, тут є загадкова назва, яка примушує читача смакувати наперед дещо незвичайне та таємниче, і особлива

будова взаємовідношень, де приятель-оповідач стає виконавцем направляючої волі «детектива», – у даному випадку – скарбшукача.

Головний герой Ленгран піймав гарного жука, здається, ще невідомого науці. Із натхненням він розповідає про свою ентомологічну перемогу своєму приятелю. І раптом у розмову втручається слуга Юпітер, який зазначає, що жук золотий, що золото на ньому й всередині й зовні. Далі образ знайденого жука складно інтерпретується. На малюнку Ленграна він нагадує череп... Коли Ленгран виявляє піратський документ і збирається знайти скарб, Юпітер з тривогою говорить, що коли б його не вкусив золотий жук, хіба б снилося йому золото? І завершальна деталь – золотого жука на шнурку пропускають крізь череп: знайдено скарб знаменитого пірата, капітана Кіда. Золотий жук у такий спосіб набуває справжнього містичного ореолу. Події поєднані в пригоді багатьма випадковими співпаданнями: жук – пергамент – старий човен – відвідувач – малюнок – собака – камінь – криптограма – загадковий текст – аналітичні здібності героя – жук – золото. Але у цих випадковостях є й внутрішня логічна необхідність. Е. По показує і доводить, що наступні герої обумовлені попередніми, що герой не звершить жодного вчинку, на який би його не штовхнули обставини. Таким чином, комбінації яскравих і, на перший погляд, ніби несумісних подій, які стали змістом сюжету, – закономірні. Дисгармонійне володіє прихованою гармонією, несумісне сумісне, – ось яку художню ідею реалізують у пригоді раціональні мотивації. Як стверджував сам Е. По: «Я перетворюю випадковість у предмет точних досліджень» (Шахова, 1993: 88).

В образі Ленграна – непохитна віра Е. По в безмежну силу людського інтелекту. Ленгран вмів не лише спостерігати, але й глибоко аналізувати свої знання про навколишній світ. Е. По пропонує читачеві крок за кроком пройти шлях до розкриття таємниці, використовуючи силу логічних дедуктивних зіставлень. У цьому й полягає суть і специфіка жанру «логічної» новели, розробленої письменником.

Детективна інтрига – це лише прийом. Автора насамперед цікавить людина, її інтелект, здатність до логічного мислення. Задля цього багато уваги приділяється портретній характеристиці героїв, описам їхнього душевного стану, переживань, змалюванню поведінки персонажів. Перед нами постають живі, іноді комічні чи зворушливі характери містера Уільяма Ленграна та його слуги Юпітера, оповідача. Таким чином, новела не позбавлена психологізму: адже характери героїв розкриваються поступово, у процесі розгортання детективної історії.

«Золотий жук» і «Таємниця Марі Роже» ніби утворюють два плюси, між якими розташовані дві інші новели Е. По. Автор опиняється на розгалуженні доріг, якими у подальшому просувається детективний жанр. Він став основоположником

двох головних напрямків у детективі – романтичного та класичного (сенсаційного та інтелектуального). До першої категорії відносяться твори, де за одними карколомними подіями йдуть інші, де містифікація змінюється містифікацією. В творах другого типу – суто інтелектуальних детективах – усі головні події, як правило, описано з самого початку, а далі змальовується послідовний процес розкриття обставин скоєного злочину. Що стосується читача, то він немовби паралельно бере участь у розслідуванні разом із детективом і має уявну можливість вступити в інтелектуальне змагання із ним та автором у спробі прогностичної оцінки сюжетного розвитку подій.

Висновки. Унаслідок проведеного дослідження було встановлено, що у «логічних» новелах Е. По

була розроблена усталена сюжетно-мотивна схема подієвого перебігу творів детективного жанру, а також типова для нього система персонажних образів, взаємодія яких є найбільш оптимальною для реалізації авторських жанрово-сюжетних інтенцій. Констатовано, що сюжетно-образні традиції, започатковані новелами Е. По, у подальшому були продовжені у літературній практиці його наступників, продовжувачів жанру детективної художньої словесності.

Перспективу наступних досліджень вбачаємо у подальшому поглибленні аналізу сюжетно-образної специфіки та жанрового новаторства детективних новел Е. По та її зв'язків із сучасними літературними реаліями й контекстом їх новітніх літературознавчих досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Allen H. *Israfel: The life and times of Edgar Allan Poe*. New York : George H. Doran company, 1926.
2. Карабутенко Л. Майстри детективу. *Всесвіт*. 1999. № 2. С. 77-150.
3. Ков'як Т. Методом жанрового зіставлення. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1997. № 3. С. 27-29.
4. Назарець В. Біля витоків детективу: Е. По і А. Конан Дойл. *Зарубіжна література в навчальних закладах*, 1999. № 6. С. 53-56.
5. По Е. *Золотий жук. Оповідання та повісті*. Київ: Дніпро, 2001. 398 с.
6. Рилло С. Недосяжність таємничого Ельдорадо: чотири спроби наближення до Е. По. *Вікно в світ*. 1999. № 4. С. 111-120.
7. Слободська А. Гімн інтелектові. *Детективні оповідання Е. По*. *Зарубіжна література в навчальних закладах*, 1997. № 10. С. 33-36.
8. Хоменко Н. Хто примусив Шерлока Холмса розводити бджіл, або два життя А. Конан Дойла. *Зарубіжна література в навчальних закладах*, 1998. № 6. С. 40-43.
9. Шахова К. *Література Англії ХХ століття*. Київ, 1993. 400 с.

REFERENCES

1. Allen H. (1926) *Israfel: The life and times of Edgar Allan Poe*. New York : George H. Doran company, 1926.
2. Karabutenko L. (1999) *Maistry detektyvu*. [Masters of the detective] *Vsesvit*. № 2. 77-150. [in Ukrainian].
3. Koviak T. (1997) *Metodom zhanrovoho zistavlennia*. [The method of genre comparison] *Vsesvitnia literatura v serednikh navchalnykh zakladakh Ukrainy*. – World literature at secondary schools in Ukraine. №3. 27-29. [in Ukrainian].
4. Nazarets V. (1999) *Bilia vytyokiv detektyvu: E. Poe i A. Conan Doyle*. [At the beginnings of the detective story: E. Poe and A. Conan Doyle] *Zarubizhna literatura v navchalnykh zakladakh*, – Foreign literature in educational institutions. № 6. 53-56. [in Ukrainian].
5. Poe E. (2001) *Zoloty zhuk. Opovidannia ta povisti*. [The Gold-Bug. Short stories and novellas] Kyiv: Dnipro, 398. [in Ukrainian].
6. Ryllo S. (1999) *Nedosiazhnist taemnychoho Eldorado: chotyry sproby nablyzhennia do E. Poe*. [The inaccessibility of the mysterious Eldorado: four attempts to approach E. Poe] *Vikno v svit*. – Window on the world. № 4. 111-120. [in Ukrainian].
7. Slobodska A. (1997) *Himn intelektovi. Detektyvni opovidannia E. Poe*. [Hymn to the intellect. Detective stories by E. Poe] *Zarubizhna literatura v navchalnykh zakladakh* – Foreign literature in educational institutions. № 10. 33-36. [in Ukrainian].
8. Khomenko N. (1998) *Khto prymusyv Sherloka Kholmsa rozvodyty bdzhil, abo dva zhyttia A. Conan Doyle*. [Who persuaded Sherlock Holmes to breed bees, or the two lives of A. Conan Doyle] *Zarubizhna literatura v navchalnykh zakladakh*. – Foreign literature in educational institutions. № 6. 40-43. [in Ukrainian].
9. Shakhova K. (1993) *Literatura Anhlii XX stolittia*. [English literature of the XX century] Kyiv. 400. [in Ukrainian].